

Fjärde roten, tomt 60

Kvarteret Tre Remmare

Femte roten 1637–57v

Sydvästra hörnet mellan Magasinsgatan
och Drottninggatan

Första roten 1657 h–70

4.58, 4.59, 4.60 Magasinsgatan 3

Lars Jonsson Häger

1670–71 genom Ulrich Steinkampf

Betalade 1671 2:- [oklart i manuskriptet] i burskapspengar.

Lars Jonsson Häger var gift med Christina Lundersten. Enligt Wilhelm Berg skulle hon vara äldsta dottern till *professorn i Lund Johan Lundersten*, född 1646, död 1713, som var son till *pastorn i Lundby Andreas Petri Kärling*, borgarson och född 1612, död 1654 och tyskfödda *Catharina von Jost* (Just enl. Skarstedt, *Josten*), omgift med Kärlings efterträdare *Johannes Stenius*. – En son till Johan Lundersten adlades *Rosensten* (Skarstedt s 501, Berg I:2, 277). Men enligt S. Ström "Series pastorum Lundbyensis in Vädle härad" (Hvitfeldtska läroverkets bibl. 1754) skulle Christina Lundersten vara dotter (ej sondotter) till kyrkoherde Andreas Petri Kierin (Kärling) och alltså syster till professorn. Det är denna omtvistade släktbakgrund Lars Joensson Hägers hustru hade, när han framträdde för Göteborgs rådhusrätt den 20.8.1666. Protokollet berättar på tyska att Lars Jonsson Häger, "bis auf diesen Tag gewesener Vougt" d.v.s. frälseinspektor på Aspenäs hos Herr Johan Lilja, hade framdragit "sin svärfar och svärmor" vördige kyrkoherden i Lundby i Göteborgs stift Johannes Stenius och hans hustru Catarina Jostens givna fullmakt till Pastor Johannis Stenii styvson, men Catarina Jostens äkta son Hans Lundersten (d.v.s. prof. Lundersteen) att söka arv efter Catarina Jostens föräldrar *Hans Josten* och hans hustru *Löcka Josten*, invånare i Wismar: Löcka hade två bröder Hans och Simon Bockholten, den första i Lübeck, den andra i Wismar. Catarinas avlidna bröder var Peter och David Josten.

Lars Joensson Häger omtalas ofta i Vättle härads domböcker.

Lars Jonsson Häger blev sedan handelsman och redare i Göteborg.

Den 6.9.1670 uttalade sig *burggreven Israel Norfeldt* ang arrest för skuld på handelsmannen Lars Jonssons saker. Det talas om skotten *Daniel Kroat* och "skottsmannen" *Lorentz Jungs* pant i *skeppet Susanna*.

Enligt resolutionsboken den 31.4.1670 tillstaddes handelsmannen Lars Jonsson att föra sina två tunnor sill ut på sin gård att förtäras i hans hushåll. Sillen hade varit anhållen för att den inte hade varit vrakad och cirklad.

Den 10 nov. 1670 begärde Lars Jonsson att *Jacob Christophersson* icke skulle meddelas fasta, förrän han fullkomligt hade betalt hans gård.

Resolutionsboken berättade den 2.5.1671, att handelsmannen Lars Jonsson och jämväl andre Götheborgs Inbyggare "i förmågo af allernådigaste Kungl. Privilegier och donation här med gavs

fritt tillstånd att bruka hwad personer han will till att flåta sitt träwerke ned genom Säfwe åå och hafwa frij landgång att fortsläpa sitt werke så wijda stadens jurisdiction sig sträcker” etc.

Den 9.5.1671 besvärade sig bönderna i Högen, Kåhög, Manered och Stertere över denna av Lars Jonsson erhållna resolution att få fritt flotta sitt trävirke Säve ström igenom med vad folk honom helst lyste och att använda åns stränder till virkets ”framåtående”. De frambar skäl för att flottandet tillkom dem.

Den 29.2.1672 klagade Lars Jonsson över att *skepparen Cornelius Johansson* hade låtit bygga ett hans och hans medredares *skepp Konung David* större än överenskommet var enligt kontraktet. Skeppet skulle mätas i fabriksmästaren *Claes Jacobsson (Pruncks)* närvaro.

Rådman Ulrich Stenkampf

1672–76

Gustavi tomtöreslängd 1672–75 Rådman Ulrich Stenkampfs gård

1676–78 *Överstelöjtnant Fick* 1679–81 *Olrick Stenkampf* 2 tomter

Den 5.6.1671 lagbjöds första gången ett gårdsskifte mellan rådman Ulrich Stenkampf och handelsmannen Lars Jonsson. Stenkampf bytte sin gård (5.65) ”nordan Store Hamnen in emot östra stadsporten” mot Lars Jonssons gård ”under Ekeskogen i hörnet vid Magasinsgatan och Drottninggatan”

Bytet var en följd av Stenkampfs betryckta ekonomiska läge och måste innebära en social deklassering. Han mäktade inte efter branden på nytt bebygga sin centralt belägna tomt med det stenhus, som myndigheterna föreskrev. Om hans tidigare liv, se 5.65 kv Kronobageriet.

I augusti 1674 diskuterades om gården under Ekeskogen tillhörde Ulrik Stenkampf eller hans barn. Det sades, att ”barnen väll trängde till sitt, förrän eldsvådan staden övergick” och att ett tecken på att Steinkampf själv var ägare till gården (och att den kunde tagas till kreditorens avbetalning) var att han uppbar hushyran. Mot detta talade, att Lars Jonsson Häger hade ackorderat med Stenkampfs måg Jacob Erlandsson om gårds- och tomtebytet.

Den 20.10.1676 sades det om Ulrik Stenkampf, att han ”som ibland rådet äldste är, och likväl ingen tjänst vidare vid Rådstugan gör, må som en emeritus här efteråt, sin ordinarie lön, jämte rådmanstiteln behålla men i dess ställe på Rådstugun ibland rådmanstalet tyska sekreteraren Gerhard Braun Johan, såsom en ordinarius kännas”.

Den 22.1.1677 uppvisade Didrik Bex på *borgmästaren i Kungsbacka Jacob Erlandssons* hustru *Maria Stenkampfs* vägnar hennes sal faders Ulrik Stenkampfs försäkring om hennes och hennes syskons moderarv. Åtgärden befanns onödig, då själva arvet redan var inprotokollerat.

Den 8.3.1777 vände sig borgmästaren i Kungsbacka Jacob Erlandssons efterleverska till rätten angående något ringa lösöre, som hennes avlidne fader rådman Ulrich Steinkampf hade efterlämnat och som hon begärde värderingsmän till på det att hennes sal faders begravningskostnad skulle kunna täckas.

Sal konduktören Peter Loffmans efterleverska *Catarina Stenkampf* begärde diskussion i rätten den 6 maj s.å. om hur det skulle förfaras med de få lösören, som fanns efter fadern och som kunde betala hans begravning. De fordringar Norfeldts arvingar och Gerhard Leioncrantz hade på Stenkampfs egendom efterskänktes godvilligen men villkoret var, att system Maria Stenkampf skulle meddelas dispositionen. Catarina Stenkampf begärde den 15, 22 och 29 april och 6.5.1678

besked, om något återstod på hennes faders lön, som hon kunde få som ersättning för sitt moderne.

Inspektör Paulinus

Efter Ulrich Steinkampfs död hyrdes hans fastighet ut under de närmaste åren. En av hyresgästerna var överstelöjtnant Fick, en annan var:

Målaren Erik Grijs

Han gifte sig 6.1.1678 med *Barbara Rasens*. Han anlätades mycket som konterfejare och blev förste ålderman i det 23.4.1702 upprättade Göteborgs målargille. Han skaffade sig senare en tomt i första roten.

Den 11.5.1720 omtalades den avlidne Erik Grijs testamente på 55 daler till sin dotter *gördlaren Jan Christoffer Ottos hustru Anna Margareta Grijs* daterat den 28.3.1720. Han begravdes Chr 12.4.1720.

Konterfejaren mäster Johan Hammer (el Hans Jürgen Hammar)

lät den 12 sept. 1687 lagbjuda hus och gård på Magasinsgatan mellan Magasinshuset å norra och mäster Anders skräddears gård å södra sidan, som han köpt av framlidne rådsförvanten Allert Stenkampfs efterlättna barn för 450 d smt. Den 1 nov 1688 beviljade rätten *Johan Hammar* fastebrev på Ulrik Stenkampfs gamla hus och gård (4.57–60), som han hade tillhandlat sig av *Bengt Arenander* och *Petrus Larman*. Bengt Arenander (död 1694) var borg- och postmästare i Kungsbäcka, gift med hans företrädare som borgmästare Jacob Erlandssons änka Maria Steinkampf, död 1719. Hon efterträdde Arenander honom som postmästare.

Den 18.11.1689 vände sig Peter Larman från Malmö ang 21 rdr kurant, som han på sin hustru Katarina Steinkampfs vägnar ej erhållit med anledning av ett gårdeköp Mäster Hammar hade slutit om den gård, som hon ärvt efter sin avlidna moder. Johan Hammer hänvisade till att 10-depenningen skulle betalas till staden. Peter Larman begärde också den arvslott, som tillkom honom efter ing. Loffmans och hans hustrus död, vilken bestod i en sjättedel i den här i staden liggande gården och all annan kvarlåtenskap. Han begärde också del i den i 10½ år utfallande hushyran av sin sväger.

1682 målade Johan Hammar tyska kyrkans valv ”in dem Gewölbe selbst das Jungste Gericht, obn und herum die 6 Tage der Schöpfung und in das Chor der Tag der Reche”.

Den 25.11.1687 krävdes mäster Johan Hammer av välborne *hovrådet Furstenhausers* fullmäktig *Carl Sjöberg* i kämnärsrätten. Då omtalades Hammers broder i Nürnberg och Johan Hammer beklagade ”sine släte villkor i desse näringslöse tiderna”. Det gällde 44 rdr 5 öre. 1 000 d kmt skulle *komedianten ifrån Weisenfeldt Hans Christoffer Loner* vara skyldig mäster Hammer, meddelade han.

Johan Hammer dog av slag 1698 och begravdes den 31.7 s.å. 1699 hölls bou efter hans son Hans Jürgen Hammars avlidna hustru *Christina Simonsdotter*.

Tillgångarna upptog hus och gård värderat till 700 daler och ett antal färdiga och ofärdiga konterfej (se Berg II:5–6, 50).

För att kunna lösa denna konterfejaren Johan Hammers gård från *målaren Sven Wernbergs* fordringar lånade

stadsmusikanten Bartram Rothermunds änka Catharina

pengar av *Hans Coopman* och pantsatte gården den 30.5.1702 (AIIb:4) Bertram Hans Rotermund klagade 1690 över bönhasar, som övertog hans arbete vid "bröllopscollationer" och gästabud. Han gifte sig den 1.12.1685 med jungfru *Catharina Wulfs*. Han kallades "Batram Speleman" när han begravdes i tyska kyrkan den 8.12.1695. I juni 1696 vände sig sal stadsmusikanten Bartram Rothermunds änka till magistraten ang hans resterande lön (EIIa:6). Staden hade, som vi skall se, inte någon större brådskan att utbetala musikanternas magra löner. Det framgår i febr. 1699, att Catharina Wulf den 4.12.1695 hade varit tvungen att låna av Herr Daniel Thilitz till sin sal mans begravning (AIIb:?). I dec 1696 begärde *musikanten Johan Friedrich Felbier* att få bli antagen till stadsmusikant i sin avlidne broder Bertram Rotermunds ställe. Han besvärade sig över dennes änka, som tydligen på änkors vis fortsatte sin mans rörelse. Felbier var inte ensam om att beklaga sig över henne. Den 16.10.1699 skrev musikanten Johan Kistmacher (se 2.21 och EIIa:15) att han hade kommit hit i sin ungdom för sin fattigdoms skull och hade både då han haft lön och senare tjänat som musikanter och särskilt ställt upp, när Bertrams änka saknat gesäller. Nu protesterade man med all kraft mot att sal Bertrams änka med all flit sökte skaffa sig främmande gesäller. I magistratens registratur (Ba:15). Den 15.2.1700 hävdades, att "emedan sal Bartram Rotermunds Enkia ännu continuerade att underhålla musiken i staden och det af långliga tider varit tilläteligt för stadens musikanter att hålla skänkeri. Ty förklarar Magistraten, att denna resolution än vidare bör hava bestånd och rekommenderade änkian att vända sig till Inspektor och accisbetjänter" etc. Fru Catharina Wulfs gifte sig den 18.3.1703 om sig med musikanten och brännvinsbrännaren Andreas Warnecke och avvittrade dessförinnan barnen *Nicolaus*, *Batram* och *Catharina Rothermund*. Äktenskapet blev inte långvarigt, ty den 13 nov samma år måste Warnecke begrava sin hustru som "starb an der Schwindsucht". I bouppteckningen efter henne (1704:197) talas om sal Bertram Rothermunds barns fäderne och resten på husköpet av Swen Werenberg. Lösöret hade Andreas Warnecke handlat av *h. Maria v. Soll*.

Catharina Rothermunds arvingar sålde genom borgmästare Magnus Melander gården till *stadsmusikanten Henrik Peter Leiditz*

Andreas Warnecke, som var styvfader till och förmyndare för sal musikanten Bertram Rothermundts efterlämnade omyndiga barn meddelade att Henrik P Leiditz hade tillhandlat sig deras gård för en köpesumma av 300 d smt. Han talade om sin avlidna styvdotter Catharina Rothermunds andel av dessa pengar och deponerade 120 d smt i rätten.

Henrik P Leiditz hade utsetts till stadsmusikant den 9.6.1702 (enligt Ba:15) som ersättare för *Martin Ammerman* efter dennes frivilliga avträde och efter det att *Anders Schultz* icke hade funnit sig. Han bodde redan 1710 här i gården tillsammans med målaren Swen Werenberg. Han lät den 13.3.1711 första resan lagbjuda framlidna hustru Catharina Rothermunds hus och tomt belägen på Magasinsgatan emellan Kungl. Magasinshuset å norra och skräddaremästare Petter Helsings gård å södra sidan, vilken han "sig för 750 d smt tillhandlat haver". fasta erhöles den 13.4.1711. I den fasta, som Leiditz erhållit angavs arealen vara 94½ fot åt södra sidan och 89½ fot åt norra sidan, som ligger åt Drottninggatan, bredd åt gatan 63 fot och akter 60 fot.

1715 värderades tomten till 300, huset till 400 och lösöret till 100 d smt. Hos Leiditz bodde 1717 ännu kvar målaren Swen Werenberg (Warenberg?) vars hustru anges heta *Margareta* 1717 hade Henrik Peter Leiditz gesällerna *Ingiel Radde* och *Peter Blom* samt "lärgossen" *Mattias Flink* och pigan *Margareta Svensdotter*.

1715–20 tycks Henrik P Leiditz haft allt skäl att beklaga bristen på regelbundenheten i utbetalningen av hans lön. Den 10.3.1715 begärde han betalt för även fjärde kvartalet av 1714 för sitt

arbete som stadsmusikant. Den 12 maj detta år (EII:27) föredrog han magistraten sitt magra tillstånd och begärde lön för sista kvartalet. Samma år den 19 sept. begärde han sin inestående lön. Han hade stort hushåll, eftersom han på magistratens order antagit åtskilliga svenska barn ”att lära”. De kostade mycket att underhålla. Nu var han alldeles utblottad. I december detta år begärde han ersättning för att hans gesäller dagligen måste uppvakta vid borgargardet. Enligt en supplik den 29.2.1720 hade han för 1719 ej erhållit en styver på sin lön. Inneboende hos Leiditz var 1730 *borgaren Anthoni Mangholt med drängen Sebastian Busk samt bakaren Anders Daal*.

Musikanten Henrik Peter Leiditz första hustru kallas i upphandlingslängden 1717 Kierstin: hon måste vara den Leiditz' hustru, som uppträder som fadder hos målaren *Christian Schönfelt* 26.5.1709 och begravdes den 23.7.1717. Bouppteckningen efter henne den 30.7.1718 upptager gård på Drottninggatan, tillsammans 591 daler 16 öre smt. Bou efter hennes mor upprättades 1721. Den 22.8.1718 gifte musikanten Leiditz om sig med jungfru Anna Catharina Roth.

Hon var dotter till skepparen Johan Olsson Roth (styvson till dykaren Olof Ambrosson, 10.11), som 1703 börjat en bryggerirörelse i en fastighet (6.23) på Köpmangatan inte långt från Smedjegatan. När skepparen tre år senare avled övertog hans änka Margareta Eriksdotter bryggerirörelsen 1737, meddelar taxeringslängden (enl Dymling s. 34) att hon inte längre hade någon rörelse. Efter änkan övertog Henrik Peter Leiditz fastigheten 6.23, där han drev bryggerirörelsen fram till den stora branden 1746. Sedan fortsatte han sin bryggerirörelse här i den stora fastigheten 4.60 i hörnan av Magasinsgatan och Drottninggatan. 1745 kallas han inte längre musikant utan storbryggare. Som bryggare förtjänade han säkert betydligt mer än som stadsmusikant.

Detta är bakgrunden till att stadsmusikanten Henrik Petter Leiditz den 3.11.1739 framträdde inför borgerskapets deputerade (EIIb:21, 20.11.1739) och avsåg sig stadsmusikantbeställningen i Göteborg på det villkoret, att hans *brorson Johan Christopher Leiditz* (se 4.56, kv Sparbanken och 1764–1782 3.37, kv Hyrkusken), som skulle bli hans måg, måtte få tillträda tjänsten efter honom. Detta tillstyrktes på grund av Henrik Peter Leiditz många tjänstear, då han skulle efterträdas av en person, som enligt allmän berättelse hade förvärvat sig vederbörlig kunskap och erfarenhet i de musikantsysslan tillhöriga styckena och hade gott vitsord om ett modest och skickligt uppförande.

För stadsmusikanten N (") Leiditz' hustru står två begravningsdata i domkyrkans räkenskaper 19.2.1745 och 1.12.1745). Även brorsonen Johan Christoffer Leiditz hade en hustru, som begravdes detta år. Bou 7.3.1746 efter Anna Catharina Roth upptar hus och gård på Magasinsgatan näst intill skraddare Samuel Rundbergs änkas gård i söder och saltmätare Anders (Persson Lundgrens) Ljunggrens gård i väster på Holländaregatan med tapeter och väggfasta möbler samt bryggeriet med en inmurad 8 tunnors kopparbryggkittel, en brännvinspanna och en klarpanna, kar, tunnor m m tillsammans värderat till 4 400 daler, strömbåtsandelar m.m. Henrik Peter Leiditz pantsatte gården den 27.7.1750.

Enligt Fredberg var det Henrik Peter Leiditz som öppnade källaren Tre Remmare, som var en besvärlig konkurrent till den Uddevallabördige Hans Bagges ”Stockholmskällare” i ett annat av Drottninggatans hörn med Magasinsgatan. Men det är högst tvivelaktigt att Henrik Peter Leiditz drev en krog med detta namn. Redan 1717 finns belägg för att namnet användes på Niclas Müllers krog i 3.37, dit Henrik Peters brorson Johan Christoffer flyttade och denna gård användes ett par år efter Leiditz död för frimurarnas barnhus.

Henrik Peter Leiditz, som var född 1674, avled 1755. I begravningsnotisen den 8.7.1755 står: ”Begrab Past Müller den 81 Jährigen Musicanten Hindr Leiditz dessen Vater unterm König Gus-

tav Adolph gedienet, u. ebenfals ein alter hochbegahrter (hochbejahrt – ålderstigen) Mann geworden. Dieser starb an einer auszehrenden kranckheit”. Henrik Peter Leiditz’ far *Valentin Leiditz*, bör ha varit högst 17 år, när han tjänade under Gustav II Adolf. Han begravdes 101-årig i Christine församling den 13.3.1716.

Följande hämtas ur magistratens årshandlingar 1756 (EIIb:88, 25.10.1756). I samband med bo-uppteckningen efter bryggaren Henrik Petter Leiditz den 6.4.1756 hade inlämnats en skrift under-tecknad av barnen i den senare kullen *Joh. Hindr Leiditz, magister Christian Adolph Hempe* å sin hustrus vägnar och *Johan Hindrik Leiditz* å sin svåger *brukspatronen Bengt Hindr. Eks* vägnar samt *Dahlström* å de omyndigas vägnar. De omtalade sin avlidna moder *Anna Catharina Roth*. De protesterade mot att fadern genom testamente den 25.8.1750 ville förminska deras möderne.

I den nämnda skriften omtalas deras halvbroder postmästaren och organisten i Filipstad *Hans Valentin Leiditz* (enl. Grape döpt i Göteborg 11.6.1703, död 27.11.1779 i Filipstad) och *hovsekretären Joh. And. Leiditz* (döpt i Chr 29.6 1708).

Henrik Peter Leiditz avled alltså redan 1755 och bara ett par, tre år därefter hade ett barnhus övertagit huset.

Här i 4.60 inrättades vad som i 1765 års tomtöreslängd kallades ”Frimuraresamhällets barnhus” och 1790 kallas ”Frimurarebarn- och koppympningshuset”. Av de s.k. rkg- längderna på Riksarkivet, som upptar inte bara tomtägarna utan alla vuxna boende i en fastighet, framgår inte 1760, att någon annan verksamhet skulle utövas i fastigheten 4.60 än frimurarbarnhusets.

Barnhusets historia återge vi bäst genom att citera, vad Fredberg skriver i Det gamla Göteborg II:731–32. Han berättar först att den första frimurarelogen i Göteborg inrättades den 30.11.1754 med *överste Baltzar Weduwar* som högsta styresman. Sedan skriver han: ”Ett av frimurarnas äldaste verk är dess barnhus, vilket stiftades den 6 december 1756, syftande till hittebarns och andra värnlösa barns skötsel och inrättandet av ett eller annat rum, varest kopporna kunde ympas på såväl husets egna som fattiga föräldrars barn.

Barnhusets första direktion utgjordes, utom av landshövding von Kaulbars såsom ständig ordförande, av livmedicus Karl Diedrich Engelhardt, supercargen vid Ostindiska kompaniet Andreas Gadd, direktören vid samma kompani Abraham Grill, handlanden Johan Schultz och överinspektör Anders Leffler. Dessutom hade direktionen anmodat ett antal damer att vara direktriser, nämligen friherrinnan von Kaulbars, biskopinnan Wallin, direktörskan Sahlgren, domprostinnan Ubechel, rådmanskan Coopman, överinspektörskan Leffler, handelsmannen Petter Bagges fru, hov- och amiralitetsapotekaren Luths fru samt handlanden Johan Schultz fru och supercargen Anders Gadds fru. [Kort sagt stadens honoratiores, ett trappsteg högre i samhället än de, som styrde och ställde i den Willinska skolinrättningen O. D:s anm.]

Ett år efter stiftandet inköptes ett hus Magasinsgatan 3 för barnhusets räkning [alltså detta 4.60]. I detta erhöll en del barn vård och undervisning, medan andra inackorderades i bondehem i stadens grannskap,

Vid branden 1804 ödelades byggnaden vid Magasinsgatan, men Johan Hall beredde en kort tid bostad och underhåll åt barnhusbarnen i sitt hus. Därifrån flyttade hemmet till lokaler i Vauxhallen och därifrån till Frimurarsamhällets hus å Drottninggatan. Från 1832 utpensionerades emellertid barnhusets alla skyddslingar i småstäderna och på landet.”

Flera donationer tillföll barnhuset bl.a. kommerserådet W Chalmers å ej mindre än 109 050 rdr. En inkomst hade man också i portpenningen, den avgift, som varje nattlig passerare genom någon

av stadens portar fick erlägga och som tillföll Frimurarbarnhuset. Rätten att ta upp avgiften utauktionerades för ett år i taget och arrendatorn inlevererade sedan avgiften till barnhuset. (Om detta se Gbg hj I:19.)

Senare uppbud av 4.60

Se 4.58.